КУВАРЗІН О. С.,
аспірант кафедри адміністративного,
фінансового і банківського права
(Навчально-науковий інститут права
імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії
управління персоналом)

УДК 342.924

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.1-2.7>

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ПРОВЕДЕННЯ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ ЗА ТОВАРИ (ПОСЛУГИ)

Стаття присвячена визначенню напрямів удосконалення адміністративної відповідальності за порушення порядку розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги). Розвиток інформаційних технологій дозволяє підвищити ефективність багатьох процесів, у тому числі у сфері господарської діяльності. Переведення значної частки розрахунків в електронну форму дозволяє досягти одночасно трьох цілей: по-перше, спростити процеси торгівельної діяльності та діяльності з надання послуг за рахунок вивільнення часу, який витрачається на обслуговування готівкових розрахунків; по-друге, підвищити ефективність контролю за дотриманням правових актів у сфері господарських відносин за рахунок більшої прозорості та доступності для контрольних заходів безготівкових розрахунків; по-третє, зміцнити систему протидії фінансуванню тероризму та різних видів злочинної діяльності завдяки можливості відстежувати рух безготівкових грошових потоків, у тому числі й з урахуванням міжнародних інтеграційних процесів.

Автор з'ясовує, що можливість ведення електронних розрахунків пов'язана з певними перешкодами, подолати які призначена система адміністративно-правового забезпечення вказаного виду господарської діяльності. Адміністративно-правове забезпечення саме по собі не здатне швидко та ефективно реагувати на порушення вимог адміністративно-правових актів, тому набуває великої ваги розвиток адміністративно-деліктного законодавства у досліджуваній сфері.

Акцентована увага на тому, що науково-технічний прогрес спричинив значні зміни у сфері господарських відносин, змінив звичні способи реалізації попиту споживачів, сформував нові алгоритми маркетингових стратегій. Практика господарської діяльності в Україні свідчить, що ведення безготівкових форм розрахунків у господарській діяльності набуває все більше розповсюдженості. Разом із тим існують певні проблеми, які не дозволяють визнати цю діяльність досить ефективною. Вказане зумовлює необхідність удосконалення адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги).

Автором сформульовано напрями удосконалення адміністративно-деліктного законодавства у сфері проведення розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) і розкрито їхню сутність.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративні делікти, порядок проведення розрахунків, використання електронних платіжних засобів за товари (послуги), удосконалення правових актів.

Kuvarzin O. S. Improvement of administrative responsibility for violation of the order of payment of payments with use of electronic payment methods for goods (services)

The article is devoted to determining the directions of improving administrative responsibility for violation of the procedure for settlements using electronic means of payment for goods (services). The development of information technology can improve the efficiency of many processes, including in the field of economic activity. The translation of a significant part of settlements into electronic form allows achieving three goals at the same time: firstly, to simplify the processes of trading and service provision by freeing up time spent on servicing cash payments; secondly, to increase the effectiveness of control over the observance of legal acts in the field of economic relations due to greater transparency and accessibility for control measures of cashless payments; thirdly, to strengthen the system of combating the financing of terrorism and various types of criminal activity due to the ability to track the movement of cashless cash flows, including taking into account international integration processes.

The author finds out that the possibility of conducting electronic payments is associated with certain obstacles, which the administrative-legal support system for this type of economic activity is intended to overcome. Administrative and legal support in itself is not able to quickly and efficiently respond to violations of the requirements of administrative acts, therefore, the development of administrative-tort legislation in the studied area is of great importance.

Attention is focused on the fact that scientific and technological progress has caused significant changes in the sphere of economic relations, replacing the usual ways of realizing consumer demand, has formed new algorithms for marketing strategies. The practice of economic activity in Ukraine indicates that conducting non-cash forms of payments in economic activity is becoming more common. However, there are certain problems that do not allow us to recognize this activity as quite effective. The above necessitates the improvement of administrative responsibility for violation of the procedure for settlements using electronic means of payment for goods (services).

The author formulated directions for improving administrative-tort legislation in the field of settlements using electronic means of payment for goods (services) and their essence was revealed.

Key words: *administrative responsibility, administrative tort, procedure for settlements, using electronic means of payment for goods (services), improvement of legal acts.*

Вступ. Розвиток інформаційних технологій дозволяє підвищити ефективність багатьох процесів, у тому числі у сфері господарської діяльності. Переведення значної частки розрахунків в електронну форму дозволяє досягти одночасно трьох цілей: по-перше, спростити процеси торгівельної діяльності та діяльності з надання послуг за рахунок вивільнення часу, який витрачається на обслуговування готівкових розрахунків; по-друге, підвищити ефективність контролю за додержанням правових актів у сфері господарських відносин за рахунок більшої прозорості та доступності для контрольних заходів безготівкових розрахунків; по-третє, зміцнити систему протидії фінансуванню тероризму та різних видів злочинної діяльності завдяки можливості відстежувати рух безготівкових грошових потоків, у тому числі й з урахуванням міжнародних інтеграційних процесів.

Однак як і будь-які новації, можливість ведення електронних розрахунків пов'язана з певними перешкодами, подолати які призначена система адміністративно-правового забезпечення вказаного виду господарської діяльності. Проте адміністративно-правове забезпечення саме по собі не здатне швидко та ефективно реагувати на порушення вимог

адміністративно-правових актів, тому набуває великої ваги розвиток адміністративно-деліктного законодавства у досліджуваній сфері.

Як свідчить практика господарської діяльності в Україні, ведення безготівкових форм розрахунків у господарській діяльності набуває все більше розповсюдженості. Разом із тим існують певні проблеми, які не дозволяють визнати цю діяльність досить ефективною. Вказане зумовлює важливість та актуальність дослідження питань удосконалення адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги).

Проблематика удосконалення системи адміністративної відповідальності привертала увагу таких науковців, як О.В. Аніна, І.А. Бережна, Ю.П. Битяк, В.А. Біленко, Д.Д. Бойко, М.Ю. Букреев, Я.В. Ващук, М.М. Вовчук, І.В. Казачук, Є.В. Кириленко, В.К. Колпаков, В.А. Крижановська, О.В. Кузьменко, О.І. Савченко, А.О. Собакарь, А.В. Червінчук, О.В. Шевцова, С.А. Шепетько, В.К. Шкарупа та інших. Разом із тим питання вдосконалення адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) ще не здобуло достатнього висвітлення в адміністративно-правовій науці.

Постановка завдання. Метою статті є визначення напрямів удосконалення адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги).

Результати дослідження. Як справедливо вказує С. Єсімов, широке використання електронних грошей веде до формування нової системи розрахунків і потужної фінансової надбудови, що зумовлює, з одного боку, нові можливості зростання, а з іншого – адаптацію національного законодавства до норм Європейського Союзу, які діють у фінансовому секторі економіки. Поширення електронних грошей, що відбувається одночасно зі стрімким розвитком телекомунікаційних технологій, здатне докорінно змінити існуючий механізм функціонування грошової системи України. Електронні гроші – це одна з форм, яку прийняли гроші в процесі еволюції. Для розуміння сутності електронних грошей необхідно звернутися до вихідного питання генезису грошей. У генезі грошей присутнє як еволюційне, так і раціоналістичне начало, що зумовлено єдністю об'єктивної та суб'єктивної сторін у розвитку грошових взаємозв'язків. Однак у суб'єктів грошових відносин завжди є прагнення спростити грошові взаємозв'язки, забезпечити гарантії їхньої стабільності та ліквідності, знизити трансакційні витрати, пов'язані з обміном. З появою і розвитком віртуальної економіки відбувається зміна системи товарно-грошових відносин у напрямі нематеріальної сфери, що пов'язано з розвитком науково-технічного прогресу і зміною економічних відносин у суспільстві [1, с. 24]. Дійсно, науково-технічний прогрес спричинив значні зміни у сфері господарських відносин, змінив звичні способи реалізації попиту споживачів, сформував нові алгоритми маркетингових стратегій.

Так, за даними Національного банку України, на сьогодні близько 22% активних платіжних карток – це безконтактні та токенизовані (створені в результаті заміни реквізитів платіжних карток на унікальні цифрові ідентифікатори, які використовуються для здійснення операцій із застосуванням гаджетів із функцією NFC (зокрема, через платіжні сервіси Apple Pay, Google Pay, Garmin Pay та інші)) картки. Кількість таких карток продовжує зростати швидкими темпами: з початку 2019 року кількість безконтактних та токенизованих платіжних карток збільшилась майже на 70% – до 6,7 млн шт. та 1,9 млн шт. відповідно. Популярність таких карток зумовлена безпекою, швидкістю та зручністю у використанні. Безготівкові операції з використанням безконтактних та токенизованих карток разом становили третину від загальної кількості та обсягу безготівкових операцій у торговельній мережі (33% та 32,8% відповідно). Загальна кількість операцій (безготівкових та з отримання готівки) з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, за 9 місяців 2019 року становила 3651,7 млн шт., а їхній обсяг – 2582,7 млрд грн. Якщо порівняти з аналогічним періодом 2018 року, кількість операцій зросла на 29%, а сума – на 27%. За кількістю переважали безготівкові операції – 2991,7 млн шт. (81,9%), тобто вісім із десяти операцій із платіжними

картками були безготівковими. Водночас обсяг безготівкових операцій становив 1 282,6 млрд грн, що становило 49,7% від усіх операцій із картками. Розподіл безготівкових операцій із використанням платіжних карток за підсумками 9 місяців 2019 року свідчить, що найбільша кількість операцій припадала на розрахунки в торговельній мережі – 51%. За обсягами безготівкових операцій домінували перекази з картки на картку – 41%. Загальна кількість платіжних карток в Україні станом на 01 жовтня 2019 року зросла на 9%, якщо порівняти з початком 2019 року, та становила 64,7 млн шт. 60% від цієї кількості – це активні платіжні картки. 89% торговельних POS-терміналів забезпечують безконтактну оплату. Популярність безконтактних операцій позитивно впливає на розширення безконтактної платіжної інфраструктури. Від початку 2019 року мережа торговельних POS-терміналів в Україні зросла на 14,1% – до 318,4 тис. од., із них 89% торговельних POS-терміналів забезпечують можливість здійснення безконтактної оплати (станом на 01 січня 2019 року – 79,4%) [2].

Необхідно сказати, що в Кодексі України про адміністративні правопорушення міститься стаття 163-15, яка має назву «Порушення порядку проведення готівкових розрахунків та розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги)». Її норми передбачають настання адміністративної відповідальності за порушення порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), в тому числі перевищення граничних сум розрахунків готівкою, недотримання установлених законодавством вимог щодо забезпечення можливості розрахунків за товари (послуги) з використанням електронних платіжних засобів, що тягне за собою накладення штрафу на фізичну особу – підприємця, посадових осіб юридичної особи від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дія, передбачена частиною першою цієї статті, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3].

Слід також сказати, що у Верховній Раді України 29 серпня 2019 року було зареєстровано законопроект № 0922 «Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо лібералізації готівкових розрахунків», яким, зокрема, передбачалося доповнити існуючий перелік типів реєстраторів розрахункових операцій та ввести поняття «розподілена комп'ютерно-касова система», під якою розумівся реєстратор розрахункових операцій з обов'язковою передачею до центральної бази даних податкових органів за допомогою мережі Інтернет електронної копії кожного зареєстрованого розрахункового документа (чека), підсумкові дані про проведені розрахункові операції за кожен день та інформація контрольної стрічки якого зберігається на центральному пристрої (фіскальному сервері) такої системи із застосуванням методів захисту даних (фіскальний пристрій третього покоління). На думку авторів законопроекту, його прийняття дозволило б досягти таких цілей: а) суттєвого зниження витрат на придбання та обслуговування реєстраторів розрахункових операцій, що дозволить із найменшими витратами (фінансів, часу та інших ресурсів) для підприємців і держави здійснити фіскалізацію всіх існуючих операцій, пов'язаних із прийомом готівкових коштів або їхніх аналогів (банківських карт, інших платіжних інструментів) в оплату за товари та послуги; б) забезпечення контролю держави і водночас максимального залучення комерційних структур для реалізації та обслуговування компонентів РККС таким чином, щоб конкуренція забезпечувала належні ціни і якість послуг; в) розширення переліку моделей та функцій реєстраторів розрахункових операцій [4].

Не заперечуючи в цілому необхідність оновлення вимог для готівкових операцій, зауважимо однак, що лібералізація господарських відносин зазвичай розуміється як зменшення тиску держави на суб'єктів господарської діяльності та наявність у них варіантів вибору поведінки та способів ведення своєї діяльності, кожен з яких є законним [5, с. 31]. На нашу думку, завданням держави за таких умов є встановлення певних меж (особливо у сфері оподаткування), перехід яких буде породжувати делікти. Але господарська діяльність, здійснення якої не пов'язано з порушенням правових приписів, має здійснюватися вільно, а особи її здійснення мають залежати виключно від волі суб'єктів господарських відносин. Надмірна зарегульованість бізнесу завжди породжувала його неефективність та сприяла

збільшенню корупції в системі публічного управління. Втім, безумовно, збільшення у світі тенденцій прозорості та відкритості ведення бізнесу має бути враховано під час законотворчої роботи в нашій державі.

Висновок. Напрямами вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства у сфері проведення розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) мають стати такі заходи, які, на нашу думку, доцільно проводити в чотири етапи:

1) аналіз судової практики щодо притягнення до адміністративної відповідальності за порушення порядку розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги) з метою виокремлення тих причин та умов нормативно-правового характеру, які сприяють збільшенню кількості вказаних деліктів;

2) проведення у всіх регіонах України низки круглих столів та фокус-груп з метою визначення позиції суб'єктів господарювання, представників контрольних органів, науковців, об'єднань споживачів щодо найбільш ефективних способів розв'язання існуючих проблем;

3) оприлюднення проекту правового акта, яким передбачалися би зміни в існуючому порядку розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги), на офіційному сайті Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади, компетенція якого поширюється на широке коло суспільних відносин, у тому числі податкову, грошову, економічну політику, для публічного обговорення широкими верствами громадськості;

4) коригування проекту правового акта, яким передбачалися би зміни в існуючому порядку розрахунків із використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги), та його затвердження.

Список використаних джерел:

1. Єсімов С. Інформаційно-правові засади регулювання обігу електронних грошей у контексті розширення застосування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2014. № 810. С. 22–27.

2. Популярність безготівкових розрахунків платіжними картками зростає завдяки інноваціям. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/populyarnist-bezgotivkovih-rozrahunkiv-platijnimi-kartkami-zrostaye-zavdyaki-innovatsiyam> (дата звернення: 11.01.2020).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний та ін. ; за ред. М.І. Іншина, І.М. Шопіної. 4-те видання. Київ : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2013. 976 с.

4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо лібералізації готівкових розрахунків». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66350 (дата звернення: 11.01.2020).

5. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / за ред. В.В. Галунька та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.